

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ф.н. Георги Теологов Каприев, преподавател в катедра История на философията на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

относно материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4. Религия и теология (Патрология и догматическо богословие)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11. 2025 г., и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра катедра Теология към Философско-историческия факултет, като кандидат участва доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов от Катедра Теология, ФИФ, ПУ.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-21-31/08.01. от 2026 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4. Религия и теология (Патрология и догматическо богословие), обявен за нуждите на катедра Теология към Философско-историческия факултет.

За участие в обявения конкурс са подали документи **единствен кандидат:** доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов от Катедра Теология, Философско-исторически факултет, ПУ „Паисий Хилендарски“.

Опис на получените за рецензиране материали

Представеният от доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- Молба.
- Автобиография.
- Диплома за висше образование.
- Диплома за ОНС доктор и кандидат на богословието.

- Диплома доцент.
- Диплома доктор на науките.
- Списък на научните трудове.
- Справка национални минимални изисквания.
- Декларация за оригиналност и достоверност.
- Анотация на материалите.
- Самооценка на приносите.
- Списък на цитиранията.
- Удостоверение за трудов стаж.
- Документи за учебна работа.
- Документи за научноизследователската дейност.
- Анотации на публикациите на английски.
- Анотации на публикациите на английски.

Кандидатът доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов е приложил за участието си в настоящия конкурс общо 24 научни труда, от които 1 монография, 2 книги (едната от които основана върху дисертацията му за д.т.н.), 18 статии, 3 учебника и учебни пособия и списък на 5 участия в проекти. Посочените публикации и активности, освен посочената книга, публикувана въз основа на дисертацията, приемам за рецензиране. Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва: на български 22, на английски – 2.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Доц. д.т.н. Стоян Чиликов е роден през 1972 г. в Асеновград. През 1996 г. завършва Богословския факултет на СУ. През 2000 г. специализира в Московската духовна академия. Защищава докторска дисертация през 2001 г. След това специализира в Латеранския университет в Рим (2001-2002) и в Солунския държавен университет (2004-2005). От 2002 до 2009 г. е главен асистент във филиала на ПУ „Любен Каравелов“, Кърджали. През 2009 г. е избран за доцент по патрология в катедра Теология, ФИФ, ПУ, която академична длъжност заема и до днес. През 2019 г. защитава дисертация за доктор на теологическите науки с *Празникът „Успение Богородично“ в православната богослужебна традиция (Богословско съдържание на празника въз основа на химнографските и омилетичните текстове на църквата)*, публикувана в преработен вариант като книга под заглавието *От смърт към живот. Успение Богородично* в софийското издателство Фатум през 2025 г. През 2011 година Стоян Чиликов е възведен в свещенически чин. От април 2012 година е свещеник към храм „Св. Вмчк. Ге-

орги Победоносец“ в кв. Дървеница, София. От 2023 г. протойерей Стоян Чиликов е преподавател и в Софийската семинария „Св. Йоан Рилски“. Автор е и на книгите *Учението за Божията майка в богословието на св. Григорий Палама* (2003), *Спасението на индивида съгласно св. Йоан Златоуст* (2006), *Красотата на света* (2007), *Въведение в богословието на отците* (2007), *Православната религия и живот* (2012). Стоян Чиликов владее гръцки, руски, италиански и английски езици.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Доц. Стоян Чиликов е автор на едно университетско пособие и на две учебни помагала, съответно за 11 и 12 клас на духовните семинарии. През учебната 2024/25 година той е водил в катедра Теология на ФИФ, ПУ девет дисциплини с обща академична натовареност 690 часа, а през 2025/26 година в същата катедра натовареността му се увеличава: десет дисциплини с обща аудиторна заетост 750 часа. Освен споменатите пет проекта, два от които са с предмет студентски практики, а два други с организиране на международни научни конференции, доц. Чиликов е бил гост-професор във Венецианския университет Ка Фоскари и е участник с доклади в 5 национални и 8 международни научни конференции. Той има участие в три редколегии – две на издания в България и едно в Сърбия, редактор е на два сборника, и рецензент на седем монографии.

Оценка на научната и научноприложната дейност на кандидата

Публикациите, с които доц. Чиликов участва в конкурса за академичната длъжност „професор“ позволяват да бъдат разпределени така: една монография на български език, статии в реферирани и индексирани издания – четири, една от които на английски език и три на български. Публикуваните освен тях статии и доклади са четиринадесет, съответно два от материалите са на английски език, а останалите на български език. Към това се добавят и трите споменати учебни пособия. Следва да се отбележи, че не само те, а и останалите публикации, включително и особено монографията, имат и ясно профилирана практико-приложна насоченост с оглед съвременната църковна и богословска практика. Публикациите са еднолични, не съм установил сред тях такива, които да са писани в съавторство.

Приноси и цитирания

Монографията, с която доц. Стоян Чиликов участва в конкурса за академичната длъжност „професор“ е озаглавена *Евхаристия и аскеза в традицията на Цър-*

квата и е издадена през 2025 г. в софийското издателство Омофор. Изследването има за предмет живота на Христа в Църквата, при което се поставя въпросът за синтеза му с аскезата и от там с подвига. Проблематиката се изследва в мрежа от съществени топоси, изградена от базисни богословски корелации, каквито са догмат и етос, образ и подобие, свобода и благодат, същност и енергия, спасение и обожение. Чрез взаимодействията, осъществявани в тази мрежа, се извежда и тълкува единството на евхаристийното и аскетичното начало. Изследването се основава върху херменевтично четене на източниците, главните сред които са Библията, творенията на отците и – особено приносно – на литургичната химнография. Същественият извод, следващ от прочита е, че както свободата не може да бъде отделена от благодатта, така и догматът няма силата си без осъществяването си в етоса – върху това последното се слага особен акцент, като се проследява действието на тази двоица в живота на църквата. В така очертанния контекст се проблематизират и две неслучайни еклисиологични концепции – евхаристийната и терапевтичната. Втората част на монографията представлява детайлно навлизане в проблематиката най-напред чрез анализ на дебата от IV век за връзката благодат-свобода и следващите от нея позиции относно прехода от образ към подобие чрез тайнствата и аскетическия подвиг. Тук има място подробното тълкуване на евхаристията като тайнство на тайнствата, сърцевина на сакраментите, стояща във фундаментален синхрон с подвига. Третата част е посветена на тълкуването на проблематиката през перспективата на Паламитското учение и особено на концепта за същностните енергии. В тази именно перспектива се разгръщат и основните възможни дихотомии, които биха следвали (а и следват) за християнската екзистенция, еклисиология и теология от разрива между евхаристийното и аскетичното измерение. Във финалните страници се дават отговори на въпроси, възникващи в нашата съвременност, засягащи готовността за приемане на причастието, подготвителния за него пост и съответно ролята на аскезата като елемент от евхаристийния живот. Приносите на доц. Чиликов в неговия хабилитационен труд са видими от дори краткото му описание. Доколкото ми стигат познанията, мисля, че това е първото монографично изследване на необходимата връзка между евхаристията и аскезата в световен мащаб. Приносен характер има и изследването на литургичните и химнографските текстове в този контекст, при което те се въвеждат като меродавни богословски източници. Така се добавя допълнително, много продуктивно измерение на изследването на преданието в неговата многопластовост.

Понеже рецензентите са длъжни да вземат отношение и към научно-приложните и приложните приноси на публикациите, заявявам, че практичес-

ката, приложната страна на това изследване са въвн от всяко съмнение. В опитите на днешните православни умни богослови и църковници за вкарване на богословска грамотност и свят в отпор на полу-паганската „народна религиозност“ изводите на изследването имат потенциал за директно прилагане в съществената за християнския живот подготовка за приемането на евхаристията и съответното ѝ екзистенциално измерение, основно за живота в Църквата и в Христа.

Вглеждането в представените за участие в конкурса статии показва, че една част от тях са посветени на проблеми, свързани с темата на монографията, но получили в тях развитие въз основа на конкретни „казуси“, чрез което се извеждат и по-субтилно някои възлови теми. Такова е промислянето на духовната борба според Йоан Касиан, Доротей Газски и Порфирий Кавсоколит. Особен принос поднася статията за „радостотворната печал“ (χαρμόλυπη), публикувана на английски в *Ostkirchliche Studien*, която е пионерно изследване на това състояние в световната литература. Един друг „пакет“ изследвания на доц. Чиликов със сериозен научен принос са посветените на българи, двигатели на църковното дело. Сред тях са Паисий Хилендарски, Климент Търновски, Методи Кусев, Борис Неврокопски, Серафим Алексиев, които публикации поставят под сериозен въпрос предубеждението за вторичността на богословското и еклисиолгично мислене на българските църковни дейци. В пряка връзка с тези публикации, а до голяма степен и сред тях, са разработките на педагогическите и възпитателните аспекти в дейността на българските църковници и социалната им значимост. Ударение се слага върху актуализирането на традицията и живота ѝ в съвременната ситуация. Друга серия публикации има пред очи тематичния кръг, формиран от антрополгичните и еклисиологичните измерения на съвременния църковен живот, при което се проблематизират дихотомии като „клирикализъм-антиклирикализъм“, следващи от разпада между догматично учение и църковен етос. Показват се конкретни пътища за интегративно богословско и пастирско мислене. Особено актуално е тематизирането на национализма и милитаризма от православна перспектива, особено на фона на тяхното агресивно „осиновяване“ и „легитимиране“ от страна на други православни църкви. Приносният характер на всички тези публикации и тяхната пряка връзка с практическата дейност на Църквата, богословските образователни институции и тяхната не само чисто еклисиологична, но и социална насъщност е непосредствено очевиден.

Доц. Чиликов е установил 41 позитивни цитирания на повечето от неговите публикации, с които кандидатства в конкурса за академичната длъжност „професор“. Прави впечатление, че – редом с цитиранията от страна на българ-

ски изследователи – негови статии (публикувани на английски, на сръбски и на български) са цитирани от съответно испански, сръбски, гръцки, италиански и унгарски колеги. С това сам се отговаря въпросът за отражението на неговите публикации върху други автори, включително работещи не в българския академичен контекст; за признанието на автора им сред научните среди у нас и в чужбина.

Като заключение следва да се каже, че значимостта на научните и практико-приложни приноси на доц. Чиликов са с твърде сериозна значимост. Спазени са всички възможни количествени и качествени показатели, критерии и изисквания.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Публикациите на доц. Стоян Чиликов са изцяло негово лично дело и приносите му са изцяло негови лични.

5. Критични забележки и препоръки

Забележки нямам, но мога да препоръчам нещо. Няма съмнение, че пред нас е солидно, евристично, академично-продуктивно научно дело, пред което стоят отлични перспективи за развитие. Препоръчвам на автора да не постъпва като мнозина в България, които след влизането им в класа на професорите преустановяват изследователската си активност, а да направи точно обратното.

6. Лични впечатления

Личните ми впечатления от отец доц. д.т.н. Стоян Чиликов, както като академична фигура, така и като клирик, така и като личност са отлични.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д.т.н. **Стоян Илиев Чиликов, отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил **значителен брой** научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и

„доктор на теологическите науки“, както и такива, публикувани преди последната процедура, но не използвани за участието му в нея. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и в научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на **доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов** без всякакви уговорки **е несъмнена**.

Постигнатите от **доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов** резултати в учебната и в научноизследователската дейност **напълно** съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед на анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научноприложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **категорично положителна оценка** и да **препоръчам** на Научното жури да изготви доклад предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на **доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов** на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4. Религия и теология (Патрология и догматическо богословие).

23 януари 2026 г.

Рецензент:

(подпис)

Проф. д.ф.н. Георги Каприев